

LÁTOMÁSVEREM – CD ismertető

Richard Erdoes *Sánta őzöl* szóló könyve szerint a szíu indián sámánok rendszeresen feljártak a hegyekbe ún. látomás keresés céljából. Ilyenkor a sámán néhány napot töltött egy veremben minden élelem nélkül, és hamarosan olyan megváltozott tudatállapotba került, amelyben szellemek szóltak hozzá. Mikor pedig utódot keresett magának, a sámán a kiszemelt 15-16 éves fiút is magával vitte, hogy otthagyja egyedül a **Látomásverem**ben ugyanolyan körülmények közt. A félelem, éhség és magány okozta kétségbeesés állapotában a gyermek is hamarosan önkívületbe esett, és kommunikálni kezdett a szellemek világával. E kommunikáció révén kellett megkapnia sámánnevét és az elhivatottság érzését, hogy a küldetést betöltse. Mikor az öreg sámán visszaérkezett, egy „másik embert” talált a gödörben, aki kész arra, hogy a mestere által felhalmozott tudást elsajátítsa.

Hogyan volna lehetséges ezt a folyamatot megjeleníteni fél órában, négy fuvolán, anélkül, hogy az ember átélt volna bármi ehhez foghatót? Sehogyan. Mégis erre tettem kísérletet, mikor a kanadai Sziklás Hegységben a Banff Művészeti Központ (Banff Centre for the Arts) ösztöndíjasa voltam 1994 őszén. E bámulatos hely a témához illő szelleme és a nagyszerű felszereltség segítettek ebben. A fuvola mindenféle szokatlan hangzáslehetőségének is jó hasznát vettem (csak C-fuvolán), valamint saját hangomat (az ázsiai eredetű diafónikus énektechnikával) és egy műanyag csövet (a darab végén didjeridooként megszólaltatva) alkalmaztam. Noha az eredeti elképzelés egy kvadrofón mű lett volna, ahol a szólások a hallgató körül mozognak, végül csak a lemezen hallható „real-time” sztereó keverés készült csak el ugyanebben a szellemben. A kompozíció odaadást igényel a hallgatótól is, javasolt nyugodt, csendes, koncentrált körülmények között végighallgatni.

Míg a Látomásverem megszerkesztett darab, amelyben a tényleges anyagok nagy része mégis a kotta utasításait követő improvizáció, a **Layers (Rétegek)** c. darab teljes egészében színpadi rögtönzéseként jött létre. A koncert egy basszusfuvola improvizációval indult, amelyhez az est bizonyos pontjain újabb és újabb szólásokat játszottam hozzá különböző fuvolákon, miközben a már eljátszott szólások felvételről szóltak. Az előadás a lemez első számaként hallható négyszólamú verzióval zárult. A **Fuvolaváltozatokat** ugyanerre a szólóestre komponáltam. A cím egyszerre utal a hangszer négy különböző hangolású változatára és egy zeneszerzői technikára: egy olyan dodekafon reihére alapul a mű, amelyben a hanghosszok is egy 12 elemű sort alkotnak; a variálás a témával történő különböző kompozíciós eljárások alkalmazását jelenti, amelyek al- illetve tényleges többszólamúságot is eredményeznek. Mindeközben bizonyos „óvatlan pillanatokban” egyre magasabb hangolású fuvolára váltak a basszustól a pikolóig.

A tizenkétfokúság bizonyos módon a lemez többi darabjában is megjelenik. A **Kettős rágát** az indiai klasszikus zene inspirálta, az abban használatos hangszereket (bansuri, tampura, tabla) és annak strukturális vonásait utánozza. A lassú bevezető után (*alap*) egy 16/8-ados *tala* (ismétlődő ritmikai lüktetés) kezdődik; az anyag egyre sűrűsödik, végül

egy 7/16-os gyors részben éri el tetőpontját. A darabban két különböző hangsort használok. Az egyik hét hangból áll, a másik a „maradék” öt hangmagasságot tartalmazza. Az előbbivel kezdődik a mű (ez az indiai zenében a *raga hamsagiri* és a *raga rasamanjari* hangkészletének felel meg), a „negatív” raga (*raga reva* vagy *revagupti* vagy *vibhas bhairava*) fokozatosan jelenik meg a metrikus részben, de fordított talában. Később a két skála egyre gyakrabban cserél helyet, amíg végül teljesen össze nem keveredik; ez atonális benyomást kelt. A mű csúcspontján ismét kettéválik a két hangkészlet, a kezdeti hangulat pedig a második rágában tér vissza.

A **Totem** című darab, amelyet az amerikai fuvolás társaság megrendelésére írtam, és a 2012-es Young Artist Competition versenyzői mutatták be Las Vegasban, csak egy skálán alakul, ez azonban mind a 12 hangot tartalmazza, viszont mindegyik csak egy bizonyos regiszterben jelenik meg. A darab szabadon mozog az így létrejövő hangsorban, amely bennem valamilyen titokzatos lelet benyomását kelti: mintha egy ősi, elfeledett kultúrából ránk maradt hangszert hallanánk.

A **C-A-G-E fantázia és fúga** is tartalmaz néhány dodekafon részletet, de a darab alapvetően a 20. századi művészet meghatározó alakja, John Cage nevének betűire épül. Stílusában nem utal közvetlenül ihletőjére, kísérleti jellege és különleges hangzásai azonban bizonyára nem volnának idegenek Cage-től. A második tétel az ellenpont szabályait követi, és feltehetőleg mindmáig az első és egyetlen tényleges kétszólamú fúga fuvolára.

A lemezen hallható darabok nagy része az egzotikus kultúrákhoz, nem európai civilizációkhoz való vonzalmamról árulkodik. A **Koanok** a buddhista és taoista iskolák tanító epigrammáira utalnak. Ezek a meglepő, irracionális „slusszpoénna” záródó rövid történetek gyakran párbeszéd formában maradtak fenn, de kerülnek a szokványos emberi logikát. Miniatűrjeim a koanok struktúráját és szellemét igyekeznek követni, miközben a hangszert gyakran szokatlan módon használom (pl. fejrész nélkül vagy a bedugott végű hangszeren keresztül ki-belelegezve stb.)

Rögtönzés, improvizatív kompozíció és szigorúan szerkesztett zene találkozik második szerzői CD-men. (Az első, a *Tárguló körök* a www.akkordmusic.com oldalon rendelhető meg.) Közös a darabokban a hangszer használatának módja. Multifóniák, folyamatos légzés, kürt befújás, peremhangok, perkusszív elemek és sok más technika hoznak ki szokatlan, de zenei hangokat a fuvolából, és mindezek a mai fuvolás számára elérhető gazdag technikai eszköztár evidens részeként jelennek meg. Ezek a hangzások egy különleges hangzásvilágot alkotnak, ez inspirált a művek megírására. De igyekszem őket világos zeneszerzői gondolatok révén összerendezni és a közvetlen zenei kifejezés és kommunikáció szolgálatába állítani.

(A multifóniák világának és a kiterjesztett technika egyéb elemeinek felfedezésében segítséget nyújt a *Flouble* nevű szoftver és DVD-Rom: www.flouble.com.)